

BLAGINJA OBČIN V SLOVENIJI

WELL-BEING OF THE MUNICIPALITIES IN SLOVENIA

Jože Rován, Kaja Malešič, Lea Bregar

UDK: 330.59:711(1-2)(497.4)

POVZETEK

Blaginja je kompleksen, večrazsežen pojem, ki ga opredelimo kot stanje sreče, zdravja in prosperitete. Na splošno se blaginja med območji države precej razlikuje. Večje regionalne razlike v blaginji zavirajo družbeni razvoj in lahko povzročajo ekonomske, socialne, urbanistične, okoljske in politične probleme. Poznavanje regionalnih razlik v blaginji je bistvenega pomena za učinkovito načrtovanje in izvajanje regionalnih in prostorskih politik, s pomočjo katerih želimo doseči skladnejši regionalni razvoj, ki se kaže v zmanjševanju razlik v gospodarski razvitosti in v blaginji. Prispevek obravnava merjenje geografskih razlik v blaginji v Sloveniji s pomočjo sestavljenih kazalcev, temelječih na t.i. glavnih komponentah. Kot osnovne enote so izbrane občine, ker predstavljajo edino raven regionalne uprave v Sloveniji. Občina je tista raven delovanja države, ki je ljudem najbližja in ki zagotavlja javne storitve na lokalni ravni. Blaginja je opredeljena z 49 številčnimi socialnimi, ekonomskimi, demografskimi in okoljskimi kazalci. Kazalci so bili izbrani na osnovi vsebinske ustreznosti za blaginjo in razpoložljivosti podatkov na ravni občin. Veljavnost merjenja blaginje s pomočjo sestavljenih kazalcev je bila preverjena z uporabo dodatnih metod multivariatne analize. To omogoča tudi poglobitev vsebinske razlage in uporabljivost rezultatov. Vsi pristopi jasno kažejo znatne razlike v ravni blaginje med občinami, pri čemer je blaginja v zahodnem delu Slovenije v glavnem višja, v vzhodnem pa nižja. Analiza razvrščanja v skupine je dodatno odkrila dvojno naravo blaginje v skupini visoke blaginje. Na eni strani sestavlja skupino občin visoke blaginje podskupina gospodarsko in socialno visoko razvitih urbanih središč. Na drugi strani pa se oblikuje podskupina občin, za katero so značilni ugodni življenjski in okoljski pogoji, ob tem

Klasifikacija prispevka po COBISS-u: 1.01

ABSTRACT

Well-being is a complex multidimensional concept defined as a state of being happy, healthy and prosperous. Generally, well-being is geographically not evenly distributed within a country. Major differences in well-being among territorial units at subnational level impede the progress of society and may cause economic, social, urban, environmental and political problems. Acknowledging of regional differences in well-being is of key importance for efficient planning and implementation of regional and spatial policy measures. The principal objective of these policies is balanced regional development proven by diminishing differences in economic development and well-being. The paper deals with the measurement of geographical differences of well-being in Slovenia using composite indicators based on principal components. Municipalities were selected as basic units, since presently municipality is the only type of subnational government in Slovenia. They represent the level of government closest to people that provides local public services to community. Well-being was defined by 49 quantitative social, economic, demographic and environmental indicators. The indicators were selected on the basis of relevance for well-being and data availability at the municipality level. In order to verify the validity of the measurement of well being using composite indicators and to enhance the interpretability and usability of the results, several approaches based on multivariate analysis were applied. All approaches clearly show substantial differences in the level of well-being of municipalities with prevailing higher level in the Western and lower level in the Eastern part of Slovenia. Besides that, cluster analysis has revealed dual nature of the top well-being group of municipalities. On one side, there is a subgroup of a

pa nekoliko zaostaja za ravnijo gospodarske in družbene razvitosti prve podskupine občin.

socially most developed urban centres. On the other side, well-being of the second subgroup of municipalities is characterized by high standards of living and pleasant environmental conditions, although being a step behind on the economic and social scale.

KLJUČNE BESEDE

blaginja, sestavljeni kazalec, občina, analiza razvrščanja v skupine, metoda glavnih komponent, regionalni razvoj

KEY WORDS

well-being, composite indicator, municipality, cluster analysis, method of principal components, regional development

1 UVOD

Blaginja je ena od osrednjih tem sodobne družbe. Običajno se pojmuje kot stanje sreče, zdravja in prosperitete. Vendar je vprašanje, kaj razumemo z blaginjo in kaj s kakovostnim življenjem, predmet nenehnih razprav (Boarini, 2006; Matthews, 2006). V splošnem velja, da je blaginja kompleksen pojem, ki vključuje številne dejavnike. Pomemben element blaginje je življenjski standard, ki ga na primer določata razpoložljivi dohodek ter dostop do proizvodov in storitev. Te dejavnike je mogoče meriti objektivno. Vrednotenje nekaterih drugih, na primer svobode, sreče, varnosti, kakovosti okolja, pa je bolj subjektivno.

Merjenje blaginje je zaradi kompleksnosti, subjektivnosti in nepredmetnosti konceptualno in metodološko zahtevna naloga, pri kateri ni rutinskih rešitev. Ker pa je blaginja osrednji družbeni cilj, državljani, politiki in oblikovalci politik vendarle potrebujejo ustrezne informacije o stanju in rasti blaginje. V zadnjih letih je bilo sproženih več pobud in projektov, usmerjenih v razvoj ustreznějšíh mer blaginje, kot je tradicionalni kazalec BDP na prebivalca (Beyond GDP, 2008; OECD, 2008). Marsikateri od teh poskusov se usmerja na merjenje blaginje za geografske enote (regije, lokalne enote) znotraj države. Geografsko razčlenjeni podatki so bistvenega pomena za učinkovito načrtovanje in izvedbo ukrepov regionalne in prostorske politike, katerih cilj je skladen regionalni razvoj. V tem okviru so geografsko razčlenjene informacije še posebej bistvene za prostorsko načrtovanje, saj prostorski vidik na več različnih načinov vpliva na individualno in družbeno blaginjo (dostopnost do javnih storitev in dela, kakovost okolja, kakovost stanovanjskih razmer in infrastrukture).

Namen prispevka je proučiti blaginjo po občinah v Sloveniji s povezano uporabo različnih statističnih metod in pokazati, kakšna je analitična uporabnost takšnega pristopa za sprejemanje odločitev o regionalnem razvoju.

Občine smo izbrali kot osnovne enote iz dveh razlogov. Prvič, ker so še vedno edina oblika regionalne organiziranosti države, in drugič, ker je občina tista raven delovanja države, ki je z zagotavljanjem lokalnih javnih storitev ljudem najbližja. Blaginjo posameznika namreč poleg osebnih značilnosti v glavnem določajo ravno te storitve.

Osnovna naloga občin je zagotavljanje javnih storitev na lokalni ravni: občinskih administrativnih storitev, osnovnošolskega izobraževanja, socialnega skrbstva, otroškega varstva, zdravstvenega

varstva, kulturne dejavnosti ter dejavnosti na področju športa in rekreacije, subvencij in drugih pomoči na področju stanovanjske dejavnosti, vzdrževanja lokalnih cest, zaščite okolja, urbanističnega in prostorskega načrtovanja, požarne varnosti in pomoči v naravnih nesrečah (Bregar et al., 2003). Glede na stanje v referenčnem letu 2006 smo v analizo vključili 193 občin; zdaj jih je v Sloveniji že 210. Velja opozoriti, da se slovenske občine po velikosti precej razlikujejo; tako jih je leta 2006 med 193 občinami 92 imelo manj kot 5000 prebivalcev, 24 pa celo manj kot 2000 prebivalcev.

Analizo smo pričeli z raziskovanjem razpoložljivosti podatkov na ravni občin. Pri izboru socialnih, ekonomskih, demografskih in okoljskih kazalcev smo upoštevali njihovo vsebinsko primernost za analizo blaginje in kakovost podatkov. Večino podatkov za občine smo pridobili iz različnih virov Statističnega urada Republike Slovenije. Nekatere specifične podatke pa smo pridobili na Ministrstvu za finance, Inštitutu za varovanje zdravja, Ministrstvu za notranje zadeve in Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje.

Z izbranimi kazalci je mogoče osvetliti različne vidike blaginje, vendar posamezno ne dajejo zbirne, celovite slike o blaginji.

Kot metoda merjenja kompleksnih in večrazsežnih pojavov se vse bolj uveljavljajo sestavljeni kazalci (angl. *composite indicators*) (Giovannini et al., 2005). Ker so izraženi kot posamične spremenljivke, omogočajo rangiranje in primerjanje enot. Rezultate, ki jih dobimo s sestavljenimi kazalci, je tudi precej lažje razlagati, kot če bi poskušali povzeti značilnosti številnih posamičnih kazalcev. Treba pa je opozoriti, da lahko sestavljeni kazalec kot agregatni kazalec, ki povzema vsebino veliko posamičnih kazalcev, zakrije nekatere značilnosti, ki so morda zanimive za raziskovalce in načrtovalce politik.

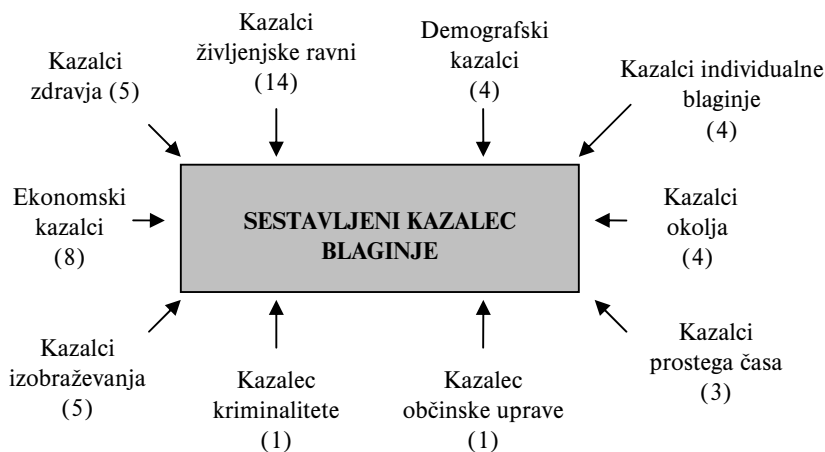
Vprašanja večrazsežne narave blaginje smo se lotili z izračunom sestavljenega kazalca blaginje na podlagi metode glavnih komponent. Da bi preverili veljavnost teh rezultatov in dobili podrobnejši vpogled v strukturo sestavljenega kazalca blaginje, s čimer bi izboljšali vsebinsko razlago in uporabnost rezultatov, smo blaginjo dodatno analizirali še z metodo razvrščanja v skupine in jo izvedli na dva načina.

2 KAZALCI BLAGINJE

Prednosti in pomanjkljivosti sestavljenih kazalcev so precej odvisne od kakovosti posameznih kazalcev, vključenih v izračun (Giovannini et al., 2005). Zaradi tega smo kazalce izbirali zelo pazljivo in pri tem upoštevali merila evropske statistike za kakovost podatkov (European Statistics Code of Practice, 2005). Posebno pozornost smo namenili merilom vsebinske ustreznosti, razpoložljivosti in točnosti kazalcev.

Vsebinska ustreznost pomeni, koliko izbrani statistični podatek ali kazalec zadovoljuje potrebe dejanskih ali potencialnih uporabnikov (Eurostat, Glossary of Quality Terms). V naši raziskavi vsebinska ustreznost kazalcev pomeni, da so izbrani kazalci skladni s pojmom blaginje, ki je opredeljen kot stanje sreče, zdravja in prosperitete. Vendar pa je tako opredeljen pojem preširok in presplošen za statistično merjenje. Zato smo to konceptualno opredelitev preoblikovali, da je postala merljiva, in to v več stopnjah.

Prvič, pojem blaginje smo omejili le na objektivne sestavine, ker za subjektivno zaznavanje blaginje (sreča, zadovoljstvo) na ravni občin v Sloveniji ni razpoložljivih podatkov. Drugič, objektivne sestavine blaginje smo opredelili s štirimi glavnimi sklopi: demografskim, ekonomskim, socialnim in okoljskim. Ker je za blaginjo socialni sklop najpomembnejši, smo ga podrobneje razčlenili. Tretjič, za vsako sestavino blaginje smo poiskali najustreznejše kazalce, pri čemer smo seveda upoštevali razpoložljivost in druga merila kakovosti podatkov. V merjenje blaginje smo vključili 49 kazalcev.

Slika 1: Število izbranih kazalcev po sestavinah blaginje za slovenske občine

Demografski kazalci kažejo značilnosti in spremembe prebivalstva na določenem območju. Domnevamo, da je pozitivna stopnja rasti prebivalstva in njenih sestavin v glavnem značilna za območja z višjo blaginjo. V analizo smo kot demografske kazalce vključili rast prebivalstva, migracije in starostne strukture.

Kazalci ekonomske aktivnosti (dodana vrednost na zaposlenega, število podjetij na tisoč prebivalcev, investicije na zaposlenega, izvoz na zaposlenega in delež kmečkega prebivalstva) odražajo ekonomske dejavnike blaginje. Izbor teh kazalcev temelji na domnevi, da višja stopnja ekonomske aktivnosti deluje na ekonomijo pozitivno, saj ima prebivalstvo boljše možnosti za zaposlitev, več priložnosti za višje dohodke in izbiro poklica. Na drugi strani pa je v ekonomsko bolj razvitih občinah večja onesnaženost zraka, več je hrupa, kar vpliva na blaginjo negativno, česar pa v raziskavi nismo upoštevali. Pri obravnavi ekonomskih kazalcev moramo upoštevati tudi, da je občina lokalna upravna enota in ne ekonomski subjekt. Vrednosti kazalcev za občine so določene na podlagi sedeža podjetja (kot pravne enote), ki pa ima lahko obrate in podružnice v več občinah.

Socialni dejavniki so najbolj kompleksni, raznoliki in najbolj neposredno vplivajo na blaginjo in kakovost življenja posameznikov. Zato je delež socialnih kazalcev največji in je predstavljen z

več sestavinami. *Individualno življenjsko raven* smo opredelili s kazalci dohodka, brezposelnosti, stanovanjskih razmer in dostopnosti dobrin. *Kazalci izobraženosti* zajemajo spremenljivke o predšolskem, osnovnošolskem in visokošolskem izobraževanju. *Zdravje* odražajo kazalci o povprečni življenjski dobi umrlih, o številu umrlih pred 65. letom na 10.000 prebivalcev in številu obiskov v primarnem zdravstvu na prebivalca. Med kazalce *prostega časa* smo uvrstili čas, porabljen na poti do delovnega mesta, ter izdatke občin za športne in kulturne dejavnosti občanov. Dejavniki *kriminalitete* smo zajeli s številom občanov, obsojenih za kazniva dejanja, v primerjavi s številom stalnih prebivalcev v občini. Učinkovitost *občinske administracije* odraža delež izdatkov za administracijo v skupnem občinskem proračunu. *Individualna blaginja* zajema objektivne kazalce vedenja posameznikov, ki odražajo osebno zaznavo blaginje. Izbrani kazalci so stopnje samomorilnosti, umetnih splavov, ločitev in celotne rodnosti.

Primerjave okoljskih kazalcev med državami običajno zajemajo primerjave onesnaženosti zraka, vode, zemlje, onesnaženosti s hrupom ter zalog obnovljivih in neobnovljivih virov. Večina okoljskih kazalcev pa za občine ni na voljo. Poleg tega je precej težavno povezovati okoljske značilnosti s posameznimi občinami, saj se merjenje emisij izvaja na posamičnih kontrolnih točkah. Teh je premalo, da bi dovoljevale izračun vrednosti na ravni občin. Tudi določitev geografskega območja delovanja okoljskih dejavnikov (na primer za onesnaženost, ki jo povzročajo izpusti industrije in prometa) je zapletena. Zaradi navedenih razlogov je okoljskih kazalcev v analizi blaginje občin razmeroma malo.

Možnost pridobivanja ustreznih kazalcev je bistveno omejevala tudi majhnost občin. Ta problem smo reševali različno.

Pri statistično redkih pojavih smo upoštevali povprečno vrednost spremenljivke za več let (na primer povprečno letno število samomorov na 10.000 prebivalcev). Za nekatere občine kazalcev ni na voljo, ker preprosto ni pojava oziroma dogodka, na primer v četrtini slovenskih občin ni zaposlenega zdravnika. Nekaterih kazalcev ni bilo na voljo na ravni občin zaradi metodoloških omejitev, na primer izračun kazalca življenjskega pričakovanja je (glede na velikost populacije) metodološko komajda sprejemljiv na ravni statističnih regij, nikakor pa ne na ravni občin. Problem neobstoječih kazalcev smo skušali rešiti z nadomestnimi spremenljivkami.

Celoten seznam kazalcev, ki smo jih vključili v izračun sestavljenega kazalca blaginje, prikazuje tabela 1.

Vsakemu kazalcu smo glede na njegov vpliv na blaginjo pripisali pozitiven ali negativen predznak. Referenčno leto je leto 2005, z izjemo podatkov iz popisa prebivalstva leta 2002 in podatkov, pri katerih smo upoštevali večletno povprečno vrednost.

Na kredibilnost in točnost sestavljenih kazalcev (Giovannini et al., 2005, str. 35) lahko vpliva tudi *priprava podatkov za analizo*. Z normalizacijo podatkov smo izločili vpliv razlik v velikosti občin. Vsi kazalci so relativna števila (izražena kot koeficienti na prebivalca, na zaposlenega, na površino ali kot deleži). Izvedli smo tudi ustrezne prilagoditve glede na spremembe občin in izključili ekstremne vrednosti. Manjkajoče vrednosti smo ocenili z regresijsko metodo.

Oznaka	Kazalec	Vpliv na blaginjo	Referenčno obdobje
DEMOGRAFSKI KAZALCI			
DE01 - rast_pre	Povprečni letni skupni prirast prebivalstva na 1000 prebivalcev	+	1999-2005
DE02 - dnev_mig	Indeks dnevnih migracij	+	31. 12. 2005
DE03 - star_pre	Indeks staranja prebivalstva	-	31. 12. 2005
DE04 - odv_star	Indeks odvisnosti starega prebivalstva	-	31. 12. 2005
EKONOMSKI KAZALCI			
EC01 - dod_vred	Dodana vrednost na zaposlenega v gospodarskih družbah v EUR	+	2005
EC02 - izvoz	Prihodki od prodaje na tujih trgih v gospodarskih družbah na zaposlenega v EUR	+	2005
EC03 - invest	Povprečne neto investicije na zaposlenega v gospodarskih družbah v EUR	+	2002-2005
EC04 - podjetja	Število pravnih oseb na 1000 prebivalcev	+	31. 12. 2005
EC05 - sp	Število samostojnih podjetnikov na 1000 prebivalcev	+	31. 12. 2005
EC06 - pod_nov	Povprečno letno število novonastalih podjetij brez predhodnika na 1000 prebivalcev	+	2000-2004
EC07 - storitve	Odstotek poslovnih subjektov v storitveni dejavnosti	+	31. 12. 2003
EC08 - kmet	Odstotek kmečkega prebivalstva	-	povprečje v l. 2005
SOCIALNI KAZALCI			
Življenjska raven			
SO01 - dohod	Bruto osnova za dohodnino na prebivalca v EUR	+	2005
SO02 - st_last	Odstotek gospodinjstev, ki imajo v lasti stanovanje	+	popis 2002
SO03 - st_povr	Stanovanjska površina na prebivalca	+	31. 12. 2005
SO04 - st_min	Odstotek prebivalstva, ki živi na minimalni stanovanjski površini	-	popis 2002
SO05 - telefon	Odstotek stanovanj s telefonom	+	popis 2002
SO06 - vodov	Odstotek stanovanj, priključenih na vodovodno omrežje	+	popis 2002
SO07 - avto	Število registriranih osebnih avtomobilov na 100 prebivalcev	+	2006
SO08 - avto_luk	Število registriranih osebnih avtomobilov višjega cenovnega razreda na 1000 prebivalcev	+	2006
SO09 - brezpos	Stopnja registrirane brezposelnosti	-	povprečje v l. 2005
SO10 - z_br	Odstotek žensk med brezposelnimi	-	povprečje v l. 2005
SO11 - mladi_br	Odstotek mladih brezposelnih	-	december 2005
SO12 - dolg_br	Odstotek dolgotrajno brezposelnih	-	december 2005
SO13 - dsp_zne	Izplačane denarne socialne pomoči na prebivalca v EUR	-	2005
SO14 - dsp_st	Število prejemnikov denarne socialne pomoči na 100 prebivalcev	-	2005

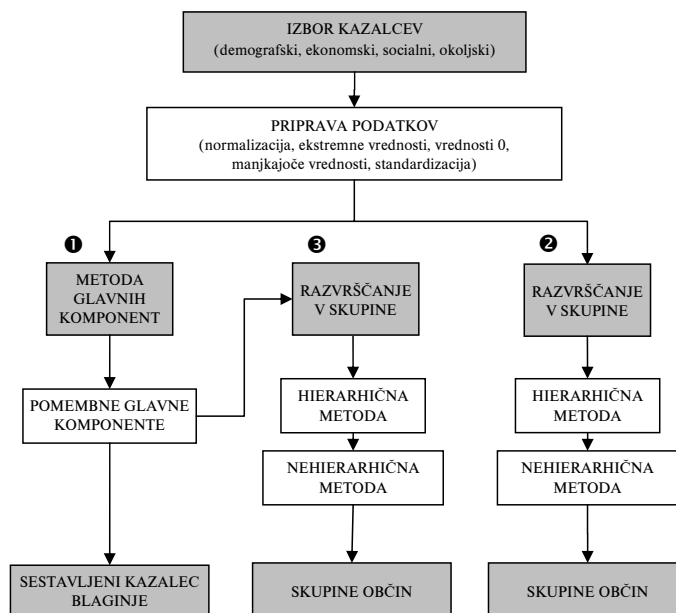
Oznaka	Kazalec	Vpliv na blaginjo	Referenčno obdobje
Izobraževanje			
SO15 - študenti	Število študentov na 1000 prebivalcev	+	začetek šolskega leta 2005/06
SO16 - izobrazb	Odstotek prebivalstva z visoko ali višjo šolo	+	popis 2002
SO17 - os_ucit	Zaposleno strokovno osebje v osnovnih šolah na 100 otrok	+	konec šolskega leta 2005/06
SO18 - vrtec_os	Zaposleno strokovno osebje v vrtcih na 100 otrok	+	september 2006
SO19 - vrtec_ot	Vključenost otrok v vrtnice	+	september 2005
Zdravje			
SO20 - zivljen	Povprečna življenjska doba umrlih	+	1999-2005
SO21 - zg_umrli	Povprečno letno število prezgodaj umrlih na 10.000 prebivalcev	-	1999-2005
SO22 - zdravnik	Število obiskov v zunajbolnišničnem zdravstvenem varstvu na prebivalca	+	2005
SO23 - zdr_zen	Število obiskov v primarnem reproduktivnem zdravstvenem varstvu žensk na 10 žensk v rodni dobi	+	2005
SO24 - zdr_prev	Razmerje med številom preventivnih in kurativnih obiskov v primarnem reproduktivnem zdravstvenem varstvu žensk	+	2005
Prosti čas			
SO25 - cas	Število delovno aktivnih prebivalcev, ki za pot na delo porabijo 61 min ali več, na 1000 delovno aktivnih	-	popis 2002
SO26 - sport	Povprečni letni delež odhodkov občine, namenjenih za dejavnosti športa in rekreacije (v odstotkih)	+	2000-2005
SO27 - kultura	Povprečni letni delež odhodkov občine, namenjenih za dejavnosti kulture (v odstotkih)	+	2000-2005
Kriminaliteta			
SO28 - kriminal	Št. obsojenih polnoletnih oseb in obtoženih mladoletnih oseb glede na stalno preb. zaradi kaznivih dejanj na 10.000 preb.	-	2005
Občinska uprava			
SO29 - uprava	Povprečni letni delež odhodkov za občinsko upravo (v odstotkih)	-	2000-2005
Individualna blaginja			
SO30 - splav_dv	Povprečno letno število umetnih splavov na 100 živorojenih	-	2003-2005
SO31 - samomor	Povprečno letno število samomorov na 10.000 prebivalcev	-	2000-2005
SO32 - razveze	Povprečno letno število razvez zakonskih zvez na 10.000 prebivalcev	-	2003-2005
SO33 - rodnost	Povprečna letna stopnja celotne rodnosti	+	1999-2005

Oznaka	Kazalec	Vpliv na blaginjo	Referenčno obdobje
KAZALCI OKOLJA			
EN01 - kanal	Odstotek stanovanj, priključenih na kanalizacijsko omrežje	+	popis 2002
EN02 - odpadki	Količina odpadkov, zbranih z javnim odvozom, na prebivalca v kg	+	2005
EN03 - pozidava	Povprečno število stavb na km ²	-	2001
EN04 - oko_inv	Povprečne letne investicije občin za varstvo okolja na prebivalca v EUR	+	2000-2005

Tabela 1: Kazalci blaginje za slovenske občine

3 ANALIZA

Blaginjo občin smo proučili s tremi pristopi (slika 2). Prvič, sestavljeni kazalec blaginje smo oblikovali z metodo glavnih komponent (❶). Občine smo razvrstili po blaginji glede na vrednosti sestavljenega kazalca. Drugič, razlike med občinami smo ovrednotili z analizo razvrščanja v skupine na podlagi vseh kazalcev (❷). Tretji pristop je kombinacija obeh prejšnjih, saj smo občine razvrščali v skupine na podlagi glavnih komponent (❸).

Slika 2: Diagram poteka analize blaginje za slovenske občine

3.1 Sestavljeni kazalec blaginje

Pregled zbranih podatkov je pokazal bistvene razlike v variabilnosti posameznih kazalcev blaginje. Da bi izločili učinek neenakih varianc, to je da, bi zagotovili enak vpliv posameznim kazalcem na sestavljeni kazalec, smo kazalce najprej standardizirali. Sestavljeni kazalec blaginje za občine smo nato izračunali na podlagi glavnih komponent. Cilj metode glavnih komponent je zmanjšati razsežnost podatkov z določitvijo novih transformiranih spremenljivk (glavnih komponent), ki naj bi pojasnjevale kar največ variabilnosti prvotnih spremenljivk. Z Bartlettovim testom sferičnosti ($P = 0,0000$) in Keiser-Meyer-Olkinovo mero ustreznosti vzorca (0,839) smo preverili, ali je stopnja povezanosti med spremenljivkami dovolj visoka za uporabo metode glavnih komponent.

Upoštevajoč možnost vsebinske razlage komponent smo zadržali prve tri komponente, ki pojasnjujejo 45,64 % skupne variance proučevanih kazalcev. Vsekakor bi bilo zaželeno, da bi se z analizo glavnih komponent izgubilo manj informacij, vendar je ta rezultat glede na veliko število kazalcev blaginje sprejemljiv.

Komponenta	Variance glavnih komponent		
	Variance	Odstotni delež variance	Kumulativni odst. delež variance
1	13,196	26,931	26,931
2	4,756	9,706	36,637
3	4,413	9,007	45,644

Tabela 2: Skupna varianca, pojasnjena s prvimi tremi glavnimi komponentami.

Razmerja med opazovanimi spremenljivkami in glavnimi komponentami prikazuje matrika uteži glavnih komponent (tabela 3). Praviloma je merilo za odločitev o pomenu posamezne spremenljivke za oblikovanje glavne komponente absolutna vrednost uteži, ki je enaka ali večja od 0,5. Ker smo spremenljivkam pripisali glede na njihov vpliv na blaginjo pozitiven ali negativen predznak, bi bilo zaželeno, da so elementi matrike uteži glavnih komponent le pozitivne vrednosti, vendar se pojavlja nekaj manjših odstopanj. Glavne komponente smo poimenovali glede na vpliv, ki ga imajo na njihovo oblikovanje proučevane spremenljivke (kazalci blaginje).

Prva glavna komponenta ('komponenta gospodarske in družbene razvitosti') pojasnjuje 26,93 % skupne variance proučevanih kazalcev. Je pozitivno povezana z visoko življenjsko ravnijo (SO01 - dohod, SO07 - avto, SO08 - avto_luk, SO05 - telefon, SO06 - vodov), visoko izobraženostjo (SO16 - izobrazb, SO15 - studenti), uspešnim gospodarstvom (EC04 - podjetja, EC06 - pod_nov, EC05 - sp, EC08 - kmet, DE02 - dnevmig, EC01 - dod_vred), nizko stopnjo socialne ogroženosti (SO14 - dsp_st, SO13 - dsp_zne, SO09 - brezpos), nizko stopnjo prezgodnje umrljivosti (SO21 - zg_umrli), nizko porabo časa za pot na delo (SO25 - cas), s skrbjo za okolje (EN02 - odpadki, EN01 - kanal) in rastjo prebivalstva (DE01 - rast_pre), pa tudi z večjo stopnjo zakonskih razvez (SO32 - razveze). Druga glavna komponenta ('komponenta družinske blaginje in neurbanih območij') je pozitivno povezana s spremenljivkami, ki predstavljajo ugodno individualno blaginjo in velike družine (SO33 - rodnost, SO30 - splav_dv), zadostno življenjsko raven (SO14 - dsp_st, SO13 - dsp_zne, SO09 - brezpos) in neurbana območja, odmaknjena od

urbanih središč (DE02 - dnev_mig, EN01 - kanal, EN03 - pozidava, EC07 - storitve). Tretjo glavno komponento ('komponenta demografske ogroženosti območij') je najteže razložiti. Predstavljajo jo dolgo življenje prebivalstva (SO20 - zivljen), starejše prebivalstvo (DE04 - odv_star, DE03 - star_pre), večja stanovanjska površina na prebivalca (SO03 - st_povr) in več učnega osebja na učenca (SO17 - os_ucit).

Kazalec	Komponenta			Kazalec	Komponenta		
	1	2	3		1	2	3
SO01 - dohod	0,944	-0,005	0,002	SO23 - zdr_zen	0,350	0,031	0,143
SO16 - izobrazb	0,887	-0,258	0,105	SO12 - dolg_br	0,309	0,299	0,025
EC04 - podjetja	0,877	-0,179	0,056	SO26 - sport	0,242	-0,175	-0,157
EC06 - pod_nov	0,802	-0,238	0,077	SO22 - zdravnik	0,209	-0,145	-0,001
EC08 - kmet	0,791	-0,224	0,026	SO33 - rodnost	0,152	0,706	-0,200
SO21 - zg_umrli	0,779	0,201	0,061	EC07 - storitve	-0,277	-0,646	0,062
SO07 - avto	0,766	0,203	0,084	SO30 - splav_dv	0,278	0,592	0,217
SO15 - studenti	0,758	0,080	-0,119	EN03 - pozidava	-0,267	0,546	0,283
SO14 - dsp_st	0,733	0,503	0,119	SO28 - kriminal	-0,153	0,441	0,214
SO13 - dsp_zne	0,717	0,524	0,139	SO27 - kultura	0,362	-0,366	0,031
EN02 - odpadki	0,692	-0,224	0,198	SO02 - st_last	-0,220	0,278	0,151
EC05 - sp	0,677	0,005	0,236	SO24 - zdr_prev	-0,171	0,228	-0,034
SO08 - avto_luk	0,674	-0,124	-0,102	DE04 - odv_star	0,204	-0,050	-0,832
SO25 - cas	0,664	0,098	-0,151	DE03 - star_pre	0,181	0,366	-0,815
SO05 - telefon	0,659	-0,133	-0,147	SO03 - st_povr	0,013	0,111	0,799
SO09 - brezpos	0,650	0,534	0,063	SO20 - zivljen	0,161	0,209	0,706
SO06 - vodov	0,643	-0,150	0,000	SO17 - os_ucit	-0,395	-0,154	0,506
SO32 - razveze	-0,591	0,408	-0,063	SO18 - vrtec_os	-0,136	-0,202	0,493
SO19 - vrtec_ot	0,582	-0,107	0,081	SO04 - st_min	0,443	0,088	0,454
DE02 - dnev_mig	0,547	-0,521	0,059	SO10 - z_br	-0,002	-0,093	0,374
EC01 - dod_vred	0,544	-0,051	-0,211	SO11 - mladi_br	0,250	0,303	0,352
EN01 - kanal	0,538	-0,528	-0,022	SO29 - uprava	0,179	0,162	-0,344
DE01 - rast_pre	0,537	0,439	-0,342	EN04 - oko_inv	0,033	-0,097	0,296
SO31 - samomor	0,438	0,065	0,071	EC03 - invest	0,098	-0,130	0,167
EC02 - izvoz	0,361	-0,163	-0,130				

Tabela 3: Matrika uteži glavnih komponent za kazalce blaginje v Sloveniji leta 2005

Sestavljeni kazalec blaginje (SKB) za občino smo izračunali kot tehtano aritmetično sredino glavnih komponent, pri čemer so uteži variance (lastne vrednosti) glavnih komponent. Sestavljeni kazalec blaginje za občino p je enak:

$$SKB_p = \frac{F_{p1} \cdot 13,196 + F_{p2} \cdot 4,756 + F_{p3} \cdot 4,413}{13,196 + 4,756 + 4,413} \quad (3.1)$$

kjer je F_{pj} vrednost j -te komponente za občino p .

Rang	Občina	SKB	Rang	Občina	SKB	Rang	Občina	SKB
1	Trzin	1,3947	66	Kanal	0,3415	131	Podčetrtek	-0,3336
2	Šempeter - Vrtojba	1,0844	67	Novo mesto	0,3284	132	Šmarje pri Jelšah	-0,3410
3	Horjul	1,0777	68	Lukovica	0,2640	133	Gornja Radgona	-0,3447
4	Škofljica	1,0703	69	Trebnje	0,2513	134	Laško	-0,3481
5	Sežana	1,0534	70	Tržič	0,2467	135	Ljutomer	-0,3546
6	Komen	1,0412	71	Šentjernej	0,1952	136	Duplek	-0,3554
7	Brezovica	0,9875	72	Veržej	0,1780	137	Kočevje	-0,3592
8	Nova Gorica	0,9853	73	Moravče	0,1627	138	Ruše	-0,3641
9	Komenda	0,9835	74	Hoče - Slivnica	0,1596	139	Velenje	-0,3656
10	Šenčur	0,9794	75	Miklavž na Dr. polju	0,1576	140	Selnica ob Dravi	-0,3731
11	Vipava	0,9667	76	Braslovče	0,1512	141	Kungota	-0,3826
12	Naklo	0,9635	77	Solčava	0,1485	142	Benedikt	-0,3863
13	Miren - Kostanjevica	0,9461	78	Slovenj Gradec	0,1457	143	Bistrica ob Sotli	-0,3883
14	Žirovnica	0,9256	79	Metlika	0,1422	144	Škocjan	-0,4046
15	Idrija	0,9192	80	Krško	0,1036	145	Črna na Koroškem	-0,4150
16	Preddvor	0,9157	81	Gornji Grad	0,1022	146	Radlje ob Dravi	-0,4198
17	Bled	0,8749	82	Loški potok	0,0950	147	Dobrna	-0,4379
18	Vodice	0,8746	83	Nazarje	0,0788	148	Pesnica	-0,4484
19	Ajdovščina	0,8652	84	Križevci	0,0709	149	Muta	-0,4574
20	Logatec	0,8518	85	Šmartno ob Paki	0,0707	150	Majšperk	-0,4589
21	Cerklje na Gorenjskem	0,8509	86	Mirna Peč	0,0486	151	Kozje	-0,4932
22	Koper/Capodistria	0,8346	87	Brežice	0,0462	152	Trbovlje	-0,4974
23	Velike Lašče	0,8277	88	Mislinja	0,0290	153	Sveti Jurij	-0,5241
24	Medvode	0,8163	89	Semič	0,0183	154	Velika Polana	-0,5652
25	Mengeš	0,8089	90	Prevalje	0,0078	155	Lovrenc na Poh.	-0,5772
26	Dobrova-Polhov Grad.	0,8046	91	Celje	-0,0049	156	Osilnica	-0,5784
27	Grosuplje	0,7940	92	Zreče	-0,0061	157	Tabor	-0,5816
28	Sodražica	0,7855	93	Radenci	-0,0115	158	Lendava/Lendva	-0,6006
29	Vrhnika	0,7818	94	Rače - Fram	-0,0245	159	Tišina	-0,6058
30	Ljubljana	0,7579	95	Maribor	-0,0393	160	Dornava	-0,6273
31	Tolmin	0,7578	96	Črnomelj	-0,0538	161	Ormož	-0,6274
32	Brda	0,7539	97	Kidričevo	-0,0597	162	Oplotnica	-0,6310
33	Hrpelje - Kozina	0,7490	98	Šoštanj	-0,0706	163	Gorišnica	-0,6669
34	Cerkno	0,7278	99	Dravograd	-0,0806	164	Crenšovci	-0,6823
35	Kranjska Gora	0,7273	100	Žalec	-0,0828	165	Odranci	-0,6830
36	Piran/Pirano	0,7242	101	Markovci	-0,0831	166	Šentilj	-0,7154
37	Domžale	0,6964	102	Litija	-0,0895	167	Dobje	-0,7207
38	Radovljica	0,6823	103	Ljubno	-0,0999	168	Vitanje	-0,7323
39	Loška dolina	0,6752	104	Sevnica	-0,1008	169	Videm	-0,7592
40	Dol pri Ljubljani	0,6723	105	Vojnik	-0,1103	170	Sveta Ana	-0,7608
41	Kobarid	0,6660	106	Rogaška Slatina	-0,1127	171	Hrastnik	-0,7625
42	Bloke	0,6633	107	Ptuj	-0,1367	172	Kobilje	-0,8488
43	Bovec	0,6606	108	Prebold	-0,1369	173	Destrnik	-0,8571
44	Dobrepolje	0,6563	109	Vuzenica	-0,1425	174	Rogatec	-0,8783
45	Jezersko	0,6510	110	Žužemberk	-0,1438	175	Ribnica na Pohorju	-0,9493
46	Bohinj	0,6413	111	Slovenske Konjice	-0,1499	176	Gornji Petrovci	-0,9541
47	Izola/Isola	0,6388	112	Luče	-0,1511	177	Dobrovnik	-0,9577
48	Cerknica	0,6350	113	Hajdina	-0,1706	178	Puconci	-0,9742
49	Škofja Loka	0,6306	114	Slovenska Bistrica	-0,1714	179	Cerkvenjak	-1,0116
50	Pivka	0,6205	115	Murska Sobota	-0,2020	180	Turnišče	-1,0153
51	Kostel	0,6096	116	Zagorje ob Savi	-0,2136	181	Podvelka	-1,0207
52	Ig	0,6085	117	Štore	-0,2226	182	Grad	-1,0265
53	Žiri	0,6014	118	Vransko	-0,2280	183	Trnovska vas	-1,0800
54	Dolenjske Toplice	0,5818	119	Ravne	-0,2328	184	Žetale	-1,1189
55	Postojna	0,5809	120	Lenart	-0,2436	185	Podlehnik	-1,2129
56	Divjača	0,5584	121	Mežica	-0,2449	186	Cankova	-1,2330
57	Kranj	0,5046	122	Šmartno pri Litiji	-0,2453	187	Sv. Andraž v Sl.g.	-1,2436

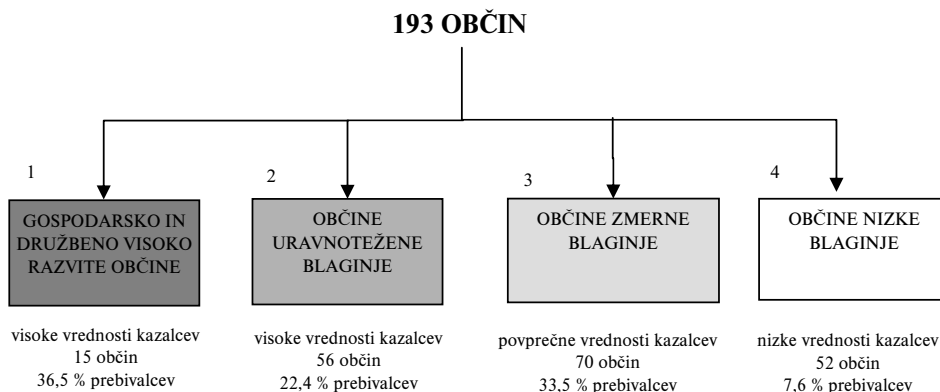
Rang	Občina	SKB	Rang	Občina	SKB	Rang	Občina	SKB
58	Kamnik	0,4989	123	Starše	-0,2454	188	Juršinci	-1,2942
59	Gorenja vas - Poljane	0,4934	124	Polzela	-0,2632	189	Hodoš	-1,3628
60	Železniki	0,4905	125	Radeče	-0,2743	190	Šalovci	-1,3786
61	Borovnica	0,4563	126	Beltinci	-0,2944	191	Zavrč	-1,4092
62	Ribnica	0,4295	127	Šentjur pri Celju	-0,3020	192	Kuzma	-1,5924
63	Ivančna Gorica	0,4072	128	Jesenice	-0,3070	193	Rogašovci	-1,6414
64	Mozirje	0,3959	129	Razkrižje	-0,3112			
65	Ilirska Bistrica	0,3670	130	Moravske Toplice	-0,3251			

Tabela 4: Razvrstitev slovenskih občin po sestavljenem kazalcu blaginje

3.2 Razvrščanje v skupine na podlagi vseh kazalcev

Z drugim analitičnim pristopom smo želeli razvrstiti občine v skupine, pri čemer naj bi bile občine znotraj skupin kar se da homogene (sorodne), skupine občin pa naj bi se kar najbolj razlikovale. Tako kot pri glavnih komponentah smo postopek analize začeli s standardizacijo kazalcev. Nato smo občine razvrstili v skupine z Wardovim hierarhičnim postopkom. Na podlagi dendrograma smo določili štiri skupine občin. Da bi izboljšali rezultate hierarhične metode, smo v naslednji fazi uporabili še nehierarhično metodo - metodo voditeljev (K-means). Kot začetne vrednosti smo uporabili tako imenovane centroide (to je aritmetične sredine standardiziranih vrednosti kazalcev skupin, ki smo jih dobili z Wardovo metodo). Metoda voditeljev je premestila v druge skupine 16 občin oziroma 8 % vseh občin. Za 47 izmed skupno 49 kazalcev ugotavljamo značilne razlike v aritmetičnih sredinah (univariate ANOVA) med skupinami občin.

Analiza razvrščanja je pokazala, da je glede na raven blaginje mogoče opredeliti štiri skupine občin (slika 3). S podrobnejšim pregledom aritmetičnih sredin kazalcev (centroidov) po skupinah pa smo ugotovili, da je mogoče opredeliti skupino 1 in skupino 2 kot segment občin *visoke blaginje*, pri čemer pa se, kot bomo pojasnili kasneje, skupini po vrsti blaginje pomembno razlikujeta. Občine *zmerne blaginje* predstavlja skupina 3, občine *nizke blaginje* pa skupina 4.

Slika 3: Kategorizacija slovenskih občin po vrsti blaginje v letu 2005

Značilnosti blaginje po skupinah občin

Gospodarsko in družbeno visoko razvite občine (skupina 1)

To skupino sestavlja 15 občin, ki zavzemajo 1910 km² ali 9,4 % ozemlja Slovenije. Po številu prebivalstva je to najmočnejša skupina, saj živi v njej 36,5 % prebivalcev Slovenije. Ima najvišje vrednosti vseh ekonomskih kazalcev (slika 4, skupina 1). Občine te skupine pokrivajo razmeroma majhno območje, imajo pa visoko stopnjo urbanizacije. V gospodarsko razvitih središčih posluje veliko podjetij, stopnja dnevnih migracij je visoka. Prebivalci teh občin v povprečju uživajo visok življenjski standard in dobro dostopnost do dobrin. Značilnost teh občin je tudi visoka dohodnina na prebivalca in visok delež osebnih avtomobilov na prebivalca. Prebivalci teh občin so v povprečju bolje izobraženi in imajo boljši dostop do komunalne infrastrukture. Vrednosti nekaterih kazalcev, na primer stopnje registrirane brezposelnosti in števila prejemnikov socialne pomoči na sto prebivalcev, so na ravni povprečja. Na drugi strani pa je v občinah te skupine stopnja celotne rodnosti najnižja, število razvez na 10.000 prebivalcev najvišje, višja je tudi stopnja kaznivih dejanj.

Občine uravnotežene blaginje (skupina 2)

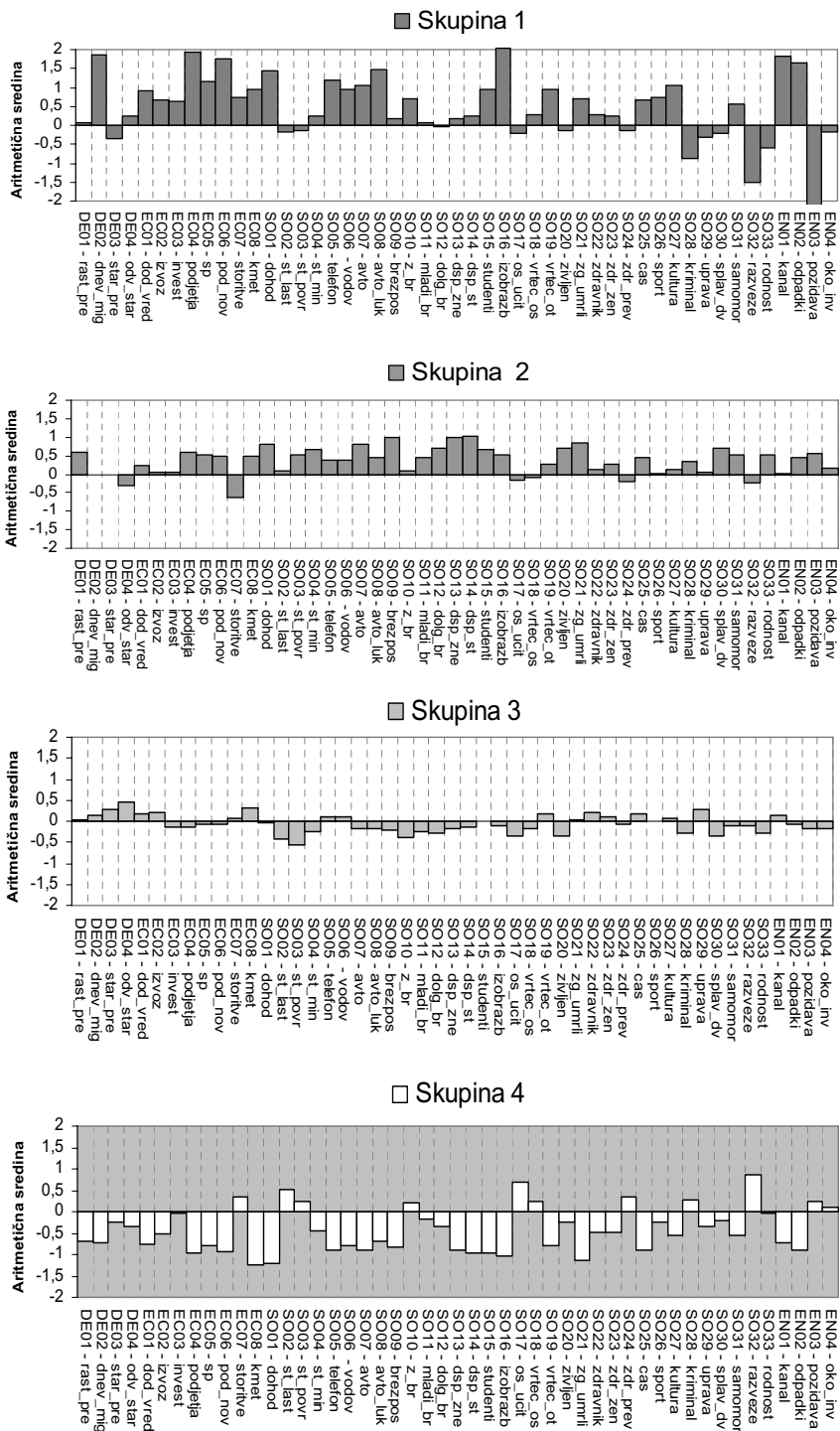
Med štirimi skupinami občin pokriva 56 občin uravnotežene blaginje največji del površja Slovenije (39,8 %). V teh občinah prebiva 22,4 % prebivalcev Slovenije. Čeprav ta območja niso posebej gosto poseljena, je dostop do javne komunalne infrastrukture ugoden ali vsaj povprečen.

Povprečna občina uravnotežene blaginje izkazuje nadpovprečne vrednosti pri večini ekonomskih kazalcev in kazalcev življenjske ravni (slika 4, skupina 2), vendar pa zaostaja za povprečjem skupine gospodarsko in družbeno visoko razvitih občin (skupina 1). Za skupino občin uravnotežene blaginje so značilne najvišje stopnje rasti prebivalstva, najnižje stopnje registrirane brezposelnosti in prejemnikov socialne pomoči. Stopnja izobrazbe je sicer nadpovprečna, a nižja od tiste v prvi skupini. Prebivalci v občinah z uravnoteženo blaginjo živijo v povprečju eno leto in devet mesecev dlje kot v občinah prve skupine in dve leti ter sedem mesecev dlje kot v občinah zmerne blaginje (skupina 3). K višji ravni blaginje prebivalcev prispevajo tudi najvišja stopnja celotne rodnosti in najnižje število splavov na 100 živorojenih.

Četudi z vidika ravni skupne blaginje (sestavljeno iz kazalca blaginje, pristop 1) med občinami skupine 1 in skupine 2 ni posebne razlike, pa se ti dve skupini občin razlikujeta po vrsti blaginje. Prva skupina občin je predvsem gospodarsko zelo dobro razvita, druga skupina pa je privlačnejša z vidika življenjskih in okoljskih razmer.

Občine zmerne blaginje (skupina 3)

Tretja skupina zajema 70 občin, ki pokrivajo 35,9 % ozemlja Slovenije in imajo 33,5 % vsega prebivalstva. Za to skupino (slika 4, skupina 3) so značilne zmerne ekonomske razmere, življenjski standard je za malenkost pod povprečjem. Vrednosti večine spremenljivk so okrog povprečja, najnižja pa sta stanovanjska površina in odstotek lastniških stanovanj na prebivalca. Povprečna občina te skupine ima med vsemi skupinami najmlajše prebivalstvo in tudi starost umrlih je najnižja.

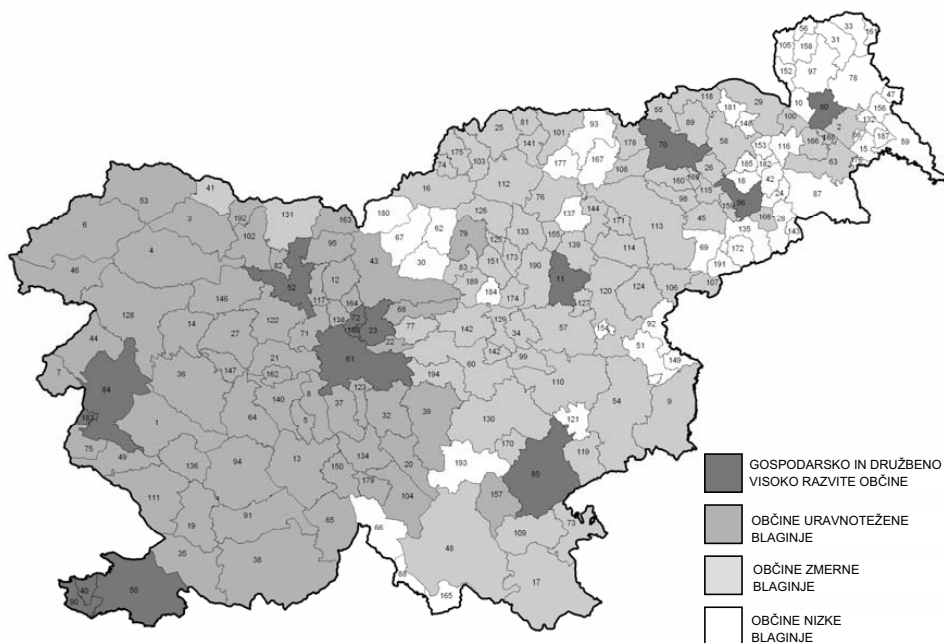
Slika 4: Aritmetične sredine standardiziranih kazalcev za štiri skupine slovenskih občin leta 2005

Občine nizke blaginje (skupina 4)

V četrti skupini je 52 občin nizke blaginje, ki zajemajo 17,3 % ozemlja in 7,6 % prebivalstva Slovenije. V povprečju ima občina te skupine komaj 2946 prebivalcev. To kaže, da občine te skupine s stališča velikosti praviloma ne izpolnjujejo zakonodajnih pogojev, ki so potrebni za ustanovitev občin. V povprečju je občina gospodarsko slabo razvita, praviloma pretežno ruralna, z omejeno dostopnostjo do komunalne infrastrukture. Povprečne vrednosti (slika 4, skupina 4) za bruto dohodnino na prebivalca, stopnjo registrirane brezposelnosti, število prejemnikov socialne pomoči na sto prebivalcev in stopnjo izobraženosti so najnižje med vsemi skupinami. Delež otrok v otroškem varstvu je znatno pod povprečjem. Število učnega osebja v osnovnošolskem izobraževanju na učenca pa je najvišje, kar je posledica majhnega števila otrok v razredih. V občinah nizke blaginje je najvišje tudi število samomorov na 10.000 prebivalcev in število splavov na 100 živorojenih. Vendar pa je v teh občinah najmanj razvez in najmanj kaznivih dejanj na 10.000 prebivalcev.

Iz kartogramskega prikaza občin po vrsti blaginje (slika 5) je na prvi pogled očitna razlika v ravni blaginje med zahodnim in vzhodnim delom Slovenije. Izrazita ločnica poteka vzhodno od Ljubljane in razmejuje dokaj homogen zahodni del z izključno občinami visoke blaginje od bolj heterogenega vzhodnega dela, kjer prevladujejo občine z nižjo blaginjo.

Podrobnejši pregled kartograma odkrije zaokrožena območja skupin občin s podobnimi značilnostmi z vidika blaginje. Tako lahko opazimo jasno izražene skupine občin nizke blaginje

Slika 5: Štiri skupine slovenskih občin glede na vrsto blaginje (šifre občin so razložene v tabeli 6)

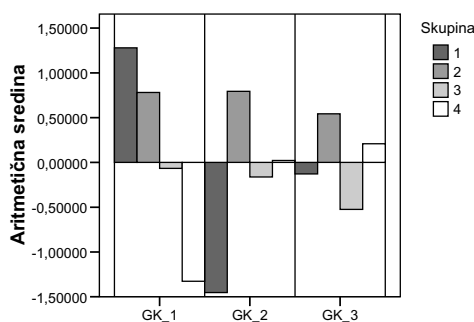
v Zgornji Savinjski dolini, vzdolž reke Kolpe, na območju severovzhodne Slovenije, ki se nadaljuje jugovzhodno s pasom občin ob hrvaški meji do Obsotelja in Kozjanskega. Hkrati pa kot območja visoke blaginje izstopajo mestne občine, praviloma skupaj z najbližjimi sosednimi občinami (Ljubljana z najbližjo okolico, Nova Gorica z južnimi sosedami, Koper in druge obalne občine, Maribor, Celje, Ptuj, Murska Sobota in Novo mesto). Takšna geografska razporeditev občin po blaginji v Sloveniji narekuje potrebo po selektivnem pristopu pri snovanju regionalne razvojne politike, ki se ne sme omejevat na vnaprej postavljene razdelitvene sheme, kot so statistične regije.

3.3 Razvrščanje v skupine na podlagi pomembnih glavnih komponent

Tretji pristop je osredotočen na oblikovanje skupin občin z nestandardiziranimi vrednostmi treh pomembnih glavnih komponent, ki smo jih opredelili z metodo glavnih komponent. Pri tem pristopu smo izgubili del prvotne informacije, kajti s prvimi tremi glavnimi komponentami nam je uspelo obdržati le nekaj več kot 45,64 % variabilnosti kazalcev. Vendar pa menimo, da je na podlagi manjšega števila glavnih komponent razlike med skupinami lažje razložiti.

Spet smo uporabili Wardovo hierarhično metodo, s katero smo na podlagi dendrograma identificirali štiri skupine. Rezultati, ki smo jih izboljšali z metodo voditeljev, so zelo podobni tistim, ki smo jih dobili z razvrščanjem v skupine na podlagi vseh kazalcev (drugi pristop). Samo 11 občin oziroma 5,7 % vseh občin je bilo drugače uvrščenih v štiri skupine. Razlike med skupinami so statistično značilne za vse tri pomembne glavne komponente (univariatna ANOVA).

Ta pristop potrjuje razliko med prvima dvema skupinama občin z visoko blaginjo. Kot je razvidno s slike 6, kjer so prikazane aritmetične sredine glavnih komponent, prva skupina občin ('gospodarsko in družbeno visoko razvite občine') izkazuje zelo visoko vrednost prve glavne komponente ('komponenta gospodarske in družbene razvitosti') in zelo nizko vrednost druge glavne komponente ('komponenta družinske blaginje in neurbanih območij'). Medtem ko ima druga skupina občin ('občine uravnotežene blaginje') visoki povprečni vrednosti obeh prvih dveh glavnih komponent. Ker so rezultati zelo podobni rezultatom iz drugega pristopa, jih ne bomo podrobneje komentirali.

Slika 6: Aritmetične sredine standardiziranih vrednosti pomembnih glavnih komponent

Rezultate tega pristopa lahko uporabimo kot izhodišče za splošne usmeritve razvojne politike po skupinah občin. Tako se v občinah prve skupine, za katero so značilne visoka stopnja kriminala,

številne razveze in nizka fertilitnost, kaže potreba po ustreznih ukrepih na področju javne varnosti in socialne politike.

4 PRIMERJAVA REZULTATOV TREH ANALITIČNIH PRISTOPOV

V nadaljevanju primerjamo rezultate vseh treh pristopov z upoštevanjem njihovih splošnih značilnosti (tabela 5). Pristop s sestavljenim kazalcem blaginje na podlagi pomembnih glavnih komponent je omogočil rangiranje občin v skladu s konceptom blaginje. Na drugi strani pa sta dva pristopa razvrščanja v skupine oblikovala zelo podobne skupine blaginje, to je dve skupini občin visoke blaginje (skupina 1 in skupina 2), skupino občin zmerne blaginje (skupina 3) in skupino občin nizke blaginje (skupina 4).

	Prvi pristop: SESTAVLJENI KAZALEC BLAGINJE	Drugi pristop: RAZVRŠČANJE V SKUPINE NA PODLAGI VSEH KAZALCEV	Tretji pristop: RAZVRŠČANJE V SKUPINE NA PODLAGI POMEMBNIH GLAVNIH KOMPONENT
PREDNOSTI	Omogoča rangiranje enot kot enorazsežni sestavljeni kazalec	Oblikovanje skupin na podlagi celotne informacije	Preglednost rezultatov in lažja vsebinska razlaga skupin enot
	Omogoča rangiranje enot po vsaki glavni komponenti		
SLABOSTI	Izgubimo del prvotne informacije	Veliko število kazalcev lahko zamegli razlike med skupinami enot	Izgubimo del prvotne informacije
	Kazalec omogoča rangiranje enot, vendar pa ne oblikuje skupin enot	Ne omogoča rangiranja enot	Ne omogoča rangiranja enot

Tabela 5: *Prednosti in slabosti treh analitičnih pristopov*

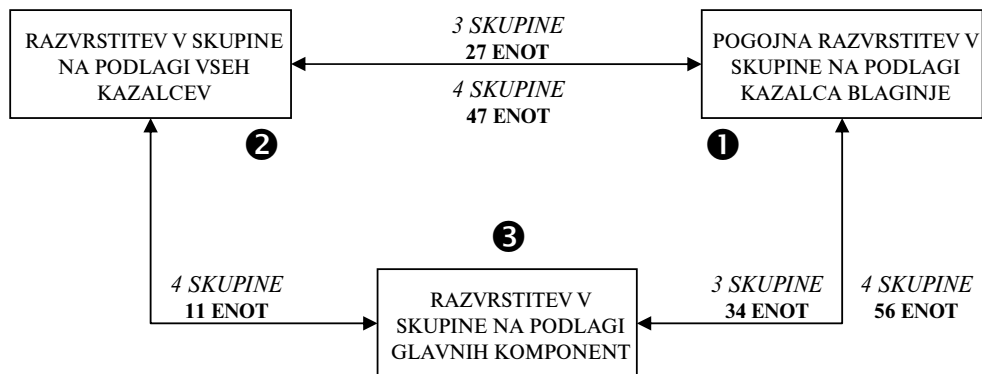
Najprej primerjamo pristop s sestavljenim kazalcem blaginje (❶) in razvrščanje v skupine na podlagi vseh kazalcev (❷) (slika 7). Da ju lahko primerjamo, so občine, ki so rangirane po vrednosti sestavljenega kazalca, razdeljene v štiri enako velike skupine (po številu občin), kot jih oblikuje pristop razvrščanja v skupine. Primerjava štirih skupin občin, ki jih smo jih tako pogojno oblikovali s sestavljenim kazalcem blaginje na eni strani ter z razvrščanjem v skupine na podlagi vseh kazalcev na drugi strani, nam razkrije, da sestavljeni kazalec ne prepozna razlik med dvema skupinama občin z visoko blaginjo. Če se na primer osredotočimo na 15 občin z najvišjo vrednostjo sestavljenega kazalca blaginje (pogojna skupina 1), samo 3 občine pripadajo prvi skupini in preostalih 12 drugi skupini. Po drugi strani pa je 15 občin iz prve skupine razporejenih v pogojne skupine na podlagi sestavljenega kazalca takole: tri v prvo pogojno skupino, osem v drugo pogojno skupino in štiri v tretjo pogojno skupino.

Podrobna primerjava nam pokaže, da se rezultati treh pristopov razlikujejo predvsem po razvrstitvi

občin med prvo in drugo skupino, medtem ko je precej manj razlik pri tretji in četrti skupini.

Torej, združimo prvi dve skupini občin visoke blaginje v eno skupino in primerjamo pogojno razvrstitev s tremi skupinami. Število občin, razporejenih v drugačno skupino, se od 47 (pri štirih skupinah) zmanjša na 27 (slika 7), kar je zmerno število, ki ga lahko pripišemo razlikam v metodah pristopov. Takšna primerjava nam potrdi, da je razlika med prvima dvema skupinama občin blaginje v vrsti in ne v stopnji blaginje.

Primerjavo preostalih dveh parov pristopov lahko izvedemo podobno.

Slika 7: Prikaz razlik v razvrstitvi slovenskih občin v letu 2005 v skupine s tremi analitičnimi pristopi

5 SKLEP

Namen prispevka je raziskati blaginjo po občinah v Sloveniji s povezano uporabo različnih statističnih metod in pokazati, kakšna je analitična uporabnost takšnega pristopa za sprejemanje odločitev. Analiza je temeljila na 49 kazalcih na ravni občin.

Zaradi majhnosti občin ni bilo lahko najti ustreznih kazalcev. Pridobljeni so večinoma iz administrativnih virov, saj vzorci anket niso reprezentativni na ravni občin. Menimo, da je z izbranimi kazalci blaginja ustrezno predstavljena. Vendar pa naj hkrati opozorimo na smiselnost nadaljnjih raziskav, ki bi proučevale vpliv izbora kazalcev na sestavljene kazalce.

Za analizo blaginje so bili uporabljeni trije pristopi. Z metodo glavnih komponent je bil oblikovan sestavljeni kazalec blaginje. Koristnost metode je v razlagi komponent, ki tvorijo sestavljeni kazalec, in rangiranju občin. Da bi še bolj poglobljeno proučili značilnosti blaginje občin, smo uporabili metodo razvrščanja v skupine na podlagi vseh kazalcev. Oblikovane so bile štiri skupine občin glede na blaginjo: občine visoke blaginje (skupina 1 in skupina 2), občine zmerne blaginje (skupina 3) in občine nizke blaginje (skupina 4). Postopek razvrščanja v skupine je razkril dvojno naravo občin z visoko blaginjo: del teh so gospodarsko in družbeno visoko razvite občine (skupina 1), preostali del pa so občine z uravnoteženo blaginjo (skupina 2). Tretji pristop temelji na pomembnih glavnih komponentah. Rezultati tega pristopa so zelo blizu tistim, ki jih dobimo na podlagi razvrščanja v skupine z vsemi kazalci.

Šifra občine	Občina	2	3	1	Šifra občine	Občina	2	3	1
1	Ajdovščina	2	2	1-2	160	Hoče - Slivnica	3	3	3
2	Beltinci	3	3	3	161	Hodoš	4	4	4
148	Benedikt	4	3	4	162	Horjul	2	2	1-2
149	Bistrica ob Sotli	4	4	4	34	Hrastnik	3	3	4
3	Bled	2	2	1-2	35	Hrpelje - Kozina	2	2	1-2
150	Bloke	2	2	1-2	36	Idrija	2	2	1-2
4	Bohinj	2	2	1-2	37	Ig	2	2	1-2
5	Borovnica	2	2	1-2	38	Ilirska Bistrica	2	2	1-2
6	Bovec	2	2	1-2	39	Ivančna Gorica	2	2	1-2
151	Braslovče	3	3	3	40	Izola/Isola	1	1	1-2
7	Brda	2	2	1-2	41	Jesenice	3	3	3
8	Brezovica	2	2	1-2	163	Jezerško	2	2	1-2
9	Brežice	3	3	3	42	Juršinci	4	4	4
152	Cankova	4	4	4	43	Kamnik	2	2	1-2
11	Celje	1	1	3	44	Kanal	2	2	1-2
12	Cerklje na Gorenj.	2	2	1-2	45	Kidričevo	3	3	3
13	Cerknica	2	2	1-2	46	Kobarid	2	2	1-2
14	Cerkno	2	2	1-2	47	Kobilje	4	4	4
153	Cerkvenjak	4	4	4	48	Kočevje	3	3	3
15	Črenšovci	4	4	4	49	Komen	2	2	1-2
16	Črna na Koroškem	3	3	4	164	Komenda	2	2	1-2
17	Črnomelj	3	3	3	50	Koper/Capodistria	1	1	1-2
18	Destriak	4	4	4	165	Kostel	4	4	1-2
19	Divjača	2	2	1-2	51	Kozjel	4	4	4
154	Dobje	4	4	4	52	Kranj	1	1	1-2
20	Dobrepolje	2	2	1-2	53	Kranjska Gora	2	2	1-2
155	Dobrna	3	3	4	166	Križevci	3	3	3
21	Dobrova-Pol.Gradec	2	2	1-2	54	Krško	3	3	3
156	Dobrovnik/Dobronak	4	4	4	55	Kungota	3	3	3
22	Dol pri Ljubljani	2	2	1-2	56	Kuzma	4	4	4
157	Dolenjske Toplice	2	2	1-2	57	Laško	3	3	3
23	Domžale	1	1	1-2	58	Lenart	3	3	3
24	Dornava	4	4	4	59	Lendava/Lendva	4	4	4
25	Dravograd	3	3	3	60	Litija	3	3	3
26	Duplek	3	3	3	61	Ljubljana	1	1	1-2
27	Gor. vas - Poljane	2	2	1-2	62	Ljubno	4	3	3
28	Gorišnica	4	4	4	63	Ljutomer	3	3	3
29	Gornja Radgona	3	3	3	64	Logatec	2	2	1-2
30	Gornji Grad	4	4	3	65	Loška dolina	2	2	1-2
31	Gornji Petrovci	4	4	4	66	Loški potok	4	4	3
158	Grad	4	4	4		Lovrenc na Pohorju	4	4	4
32	Grosuplje	2	2	1-2	67	Luče	4	4	3
69	Majšperk	4	4	4	112	Slovenj Gradec	3	1	3
70	Maribor	1	1	3	113	Slovenska Bistrica	3	3	3
168	Markovci	3	3	3	114	Slovenske Konjice	3	3	3
71	Medvode	2	2	1-2	179	Sodražica	2	2	1-2
72	Mengeš	1	1	1-2	180	Solčava	4	4	3
159	Hajdina	3	3	3	68	Lukovica	2	3	1-2

Šifra občine	Občina	②	③	①	Šifra občine	Občina	②	③	①
73	Metlika	3	3	3	115	Starše	3	3	3
74	Mežica	3	3	3	181	Sveta Ana	4	4	4
169	Miklavž na Dr. polju	3	1	3	182	Sv. Andraž v Sl.gor.	4	4	4
75	Miren - Kostanjevica	2	2	1-2	116	Sveti Jurij	4	4	4
170	Mirna Peč	3	3	3	33	Šalovci	4	4	4
76	Mislinja	3	3	3	183	Šempeter - Vrtojba	1	1	1-2
77	Moravče	3	3	3	117	Šenčur	2	2	1-2
78	Moravske Toplice	4	4	3	118	Šentilj	3	3	4
79	Mozirje	2	2	1-2	119	Šentjernej	3	3	1-2
80	Murska Sobota	1	1	3	120	Šentjur pri Celju	3	3	3
81	Muta	3	3	4	121	Škocjan	4	3	4
82	Naklo	2	2	1-2	122	Škofja Loka	2	2	1-2
83	Nazarje	3	3	3	123	Škofljica	2	2	1-2
84	Nova Gorica	1	1	1-2	124	Šmarje pri Jelšah	3	3	3
85	Novo mesto	1	1	1-2	125	Šmartno ob Paki	3	3	3
86	Odranci	4	4	4	194	Šmartno pri Litiji	3	3	3
171	Oplotnica	3	3	4	126	Šoštanj	3	3	3
87	Ormož	4	4	4	127	Štore	3	3	3
88	Osilnica	4	4	4	184	Tabor	4	4	4
89	Pesnica	3	3	4	10	Tišina	4	4	4
90	Piran/Pirano	1	1	1-2	128	Tolmin	2	2	1-2
91	Pivka	2	2	1-2	129	Trbovlje	3	3	4
92	Podčetrtek	4	4	3	130	Trebnje	3	3	1-2
172	Podlehnik	4	4	4	185	Trnovska vas	4	4	4
93	Podvelka	4	4	4	186	Trzin	1	1	1-2
173	Polzela	3	3	3	131	Tržič	3	3	1-2
94	Postojna	2	1	1-2	132	Turnišče	4	4	4
174	Prebold	3	3	3	133	Velenje	3	1	3
95	Preddvor	2	2	1-2	187	Velika Polana	4	4	4
175	Prevalje	3	3	3	134	Velike Lašče	2	2	1-2
96	Ptuj	1	1	3	188	Veržej	3	3	3
97	Puconci	4	4	4	135	Videm	4	4	4
98	Rače - Fram	3	3	3	136	Vipava	2	2	1-2
99	Radeče	3	3	3	137	Vitanje	4	4	4
100	Radenci	3	3	3	138	Vodice	2	2	1-2
101	Radlje ob Dravi	3	3	4	139	Vojnik	3	3	3
102	Radovljica	2	1	1-2	189	Vransko	3	3	3
103	Ravne	3	1	3	140	Vrhnika	2	2	1-2
176	Razkrižje	4	4	3	141	Vuzenica	3	3	3
104	Ribnica	2	2	1-2	142	Zagorje ob Savi	3	3	3
177	Ribnica na Pohorju	4	4	4	143	Zavrč	4	4	4
106	Rogaška Slatina	3	3	3	144	Zreče	3	3	3
105	Rogašovci	4	4	4	190	Žalec	3	1	3
107	Rogatec	3	3	4	146	Železniki	2	2	1-2
108	Ruše	3	3	3	191	Žetale	4	4	4
178	Selnica ob Dravi	3	3	3	147	Žiri	2	2	1-2
109	Semič	3	3	3	192	Žirovnica	2	2	1-2
110	Sevnica	3	3	3	193	Žužemberk	4	4	3
111	Sežana	2	2	1-2					

Tabela 6: Razvrstitev slovenskih občin v letu 2005 v skupine s tremi analitičnimi pristopi (① Pogojna razvrstitev na podlagi sestavljenega kazalca blaginje, ② Razvrščanje v skupine na podlagi vseh kazalcev, ③ Razvrščanje v skupine na podlagi pomembnih glavnih komponent).

Vsi trije pristopi so pokazali pomembne razlike med občinami v ravni blaginje. Višja blaginja je značilna za zahodni del Slovenije, medtem ko je v vzhodnem delu blaginja nižja. V 52 občinah je blaginja posebno nizka, večina teh občin je na severovzhodu. Vendar pa te občine glede na njihovo velikost in prebivalstvo predstavljajo relativno majhen del Slovenije. Skupaj štejejo 7,6 % celotnega prebivalstva in pokrivajo približno 17 % slovenskega ozemlja.

Kombinirana uporaba več metod multivariatne analize je omogočila opredelitev osnovnih značilnosti blaginje posameznih skupin občin. Rezultate takšne analize lahko uporabimo kot podlago za oblikovanje razvojnih politik, ki bi ustrezale ravni in značilnostim blaginje po posameznih skupinah občin. Ker občine s podobno ravni blaginje pogosto oblikujejo teritorialno zaokrožene celote, je smiselno ukrepe razvojnih politik načrtovati tudi ob upoštevanju njihove geografske razmestitve oziroma povezanosti.

Analiza blaginje v slovenskih občinah na podlagi sestavljenih kazalcev je torej pokazala utemeljenost kombiniranega pristopa: sestavljeni kazalci povzamejo multivariatne vire informacij (veliko opazovanih spremenljivk), vendar pa lahko v tem procesu tudi zakrijejo določene značilnosti, ki so morda pomembne za raziskovalce. Zato je uporaba dodatnih multivariatnih metod, kot na primer metod razvrščanja v skupine, lahko primeren pristop za preverjanje veljavnosti rezultatov ter boljše vsebinsko razlago in uporabnost sestavljenih kazalcev.

Literatura in viri:

Boarini, R., Johansson, Å., D'Ercole, M. M. (2006). Alternative Measures of Well-being. *Economic Department Working Papers No 476*. Pariz: OECD 2006. Pridobljeno s spletne strani 17. 2. 2007: <http://www.oecd.org/eco/>.

Beyond GDP (2008). Measuring Progress, True Wealth, and the Well-being. *International Conference and Initiative*. Pridobljeno s spletne strani 14. 12. 2008: <http://www.beyond-gdp.eu/>.

Bregar, L., Bavdaž Kveder, M., Lavrač, I., Ograjenšek, I., Pavlin, B., Pečar, J., Repar, B., Sambt, J., Stanovnik, T. (2003). V Yilmaz S.(ur.). Subnational Data Requirements for Fiscal Decentralization. Case Studies from Central and Eastern Europe. Slovenia. *WBI learning resources series*. Washington (D.C.): World bank.

ESS Quality Glossary (2003). Eurostat/A4/Quality/03/. Pridobljeno s spletne strani 20. 8. 2008: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_DS_QUALITY/TAB47141301/GLOSSARY_1.PDF.

European Statistics Code of Practice for the National and Community Statistical Authorities (2005). Eurostat. *KS_68_05_357_EN_D*. Pridobljeno s spletne strani 20. 8. 2008: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_DS_QUALITY/TAB47141301/VERSIONE_INGLESE_WEB.PDF.

Giovannini, E., Nardo, M., Saltelli, A., Tarantola, S., Hoffman, A. (2005). Handbook on Constructing Composite Indicators, Methodology and User Guide, *Working Papers, STD/DOC (2005)3*. Pariz: OECD. Pridobljeno s spletne strani 28. 2. 2007: [http://www.ois.oecd.org/olis/2005doc.nsf/LinkTo/std-doc\(2005\)3](http://www.ois.oecd.org/olis/2005doc.nsf/LinkTo/std-doc(2005)3).

Matthews, E. (2006). Measuring Well-being and Societal Progress: a Brief History and the Latest News. *OECD-JRC workshop »Measuring Well-being and Societal Progress«, Milano*. Pridobljeno s spletne strani 15. 2. 2008: <http://crell.jrc.ec.europa.eu/Well-being/papers>.

OECD (2008). Measuring the Progress of Societies. Knowledge Base. Paris. Pridobljeno s spletne strani 17. 12. 2008: <http://www.measuringprogress.org/knowledgeBase/>

Prispelo v objavo: 20. januar 2009

Sprejeto: 3. marec 2009

izr. prof. dr. Jože Rován, univ. dipl. ekon.

Ekonomski fakulteta, Kardeljeva ploščad 17, SI-1000 Ljubljana

E-pošta: joze.rovan@ef.uni-lj.si

spec. za med. posl. Kaja Malešič, dipl. ekon.

Statistični urad Republike Slovenije, Parmova 33, SI-1000 Ljubljana

E-pošta: kaja.malesic@gov.si

izr. prof. dr. Lea Bregar, univ. dipl. ekon.

Ekonomski fakulteta, Kardeljeva ploščad 17, SI-1000 Ljubljana

E-pošta: lea.bregar@ef.uni-lj.si